

**OSNOVE KVALIFIKACIJSKOG OKVIRA
U BOSNI I HERCEGOVINI**

Sarajevo, studeni 2010. godine

Uvod

Dokument „Osnove kvalifikacijskog okvira u Bosni i Hercegovini“ (OKO) temelji se na obrazovnoj tradiciji i sadašnjem stanju u obrazovanju u Bosni i Hercegovini, te potrebama razvoja ekonomije, pojedinca i društva u cjelosti, uz uvažavanje odrednica Europskoga kvalifikacijskog okvira (EKO) i odgovarajućih europskih i međunarodnih propisa.

Osnovama kvalifikacijskog okvira u Bosni i Hercegovini stvara se preduvjet za izradu Kvalifikacijskog okvira u Bosni i Hercegovini, koji treba povezati ranije, sadašnje i buduće rezultate učenja, te ih postaviti u međusobne odnose unutar Bosne i Hercegovine, ali i Europskog kvalifikacijskog okvira i europskog obrazovnog prostora, a koji bi trebao biti donesen najkasnije do kraja 2015. godine. Polazne osnove utvrđene ovim dokumentom predstavljaju i smjernice za usklađivanje propisa kojima se uređuju područja osnovnog, srednjeg i visokog obrazovanja, odnosno cjeloživotnog učenja, ali i bolje povezivanje promjena i potreba tržišta rada sa obrazovnim programima u Bosni i Hercegovini.

Ostvarivanje strateških ciljeva zemalja Europske unije, počevši od cilja da se izgradi najkonkurentnija ekonomija pa do uspostavljanja europskog sistema vrijednosti koji će biti široko prihvatljiv, ishodio je i novim odnosom prema obrazovanju. Obrazovanje se u Europskoj uniji promatra kao jedan od ključnih čimbenika za realiziranje navedenih strateških opredjeljenja.

Brze izmjene tehnologija i razvoj europskog tržišta su pred obrazovne sustave svake članice Europske unije, kao i sustave u državama koje se žele pridružiti europskoj porodici, pa tako i u Bosni i Hercegovini, postavile brojne zahtjeve, među prvima nužnost sustavnog vrjednovanja obrazovanja i obuke u svakoj državi i njegovo upoređivanje sa obrazovnim sustavima u drugim državama, a na temelju zajedničkog utvrđenog referentnog europskog okvira.

Nužnost da obrazovanje priprema stručnjake koji će uspješno odgovoriti na stalno mijenjajuće ekonomske izazove, te dinamičko i šireće tržište rada, konačno raskida sa mišljenjem o obrazovanju kao jednom razdoblju života, koji ima svoj početak i kraj. Obrazovanje postaje cjeloživotni proces, konstanta ljudskog života.

Nakon više godina rada na materijalu, Europski parlament i Vijeće Europske unije su travnja 2008. godine usvojili Europski kvalifikacijski okvir za cjeloživotno učenje, kao podsticaj mobilnosti i cjeloživotnom učenju, čime se ispunjavaju ciljevi zacrtani u Lisabonskoj strategiji za rast i zapošljivost.

Europski kvalifikacijski okvir za cjeloživotno učenje ima za cilj olakšati upoređivanje transparentnih kvalifikacija i kvalifikacijskih razina, što omogućava bržu mobilnost tržišta rada, uspostavljanje koncepta cjeloživotnog učenja i osiguranja kvaliteta obrazovanja. Strateški cilj Europskog kvalifikacijskog okvira je osigurati da kvalifikacije zadovolje društvene i ekonomske potrebe svake zemlje ponaosob i Europske unije u cjelosti, da iza svake kvalifikacije stoji osiguran kvalitet i da se na fleksibilan način omogući svakoj osobi i horizontalni i vertikalni napredak kroz kvalifikacijsku ljestvicu.

Jezgro Europskog kvalifikacijskog okvira se sastoji od osam zajedničkih referentnih razina u kojima se klasificiraju znanja, vještine i kompetencije, postignuti kao ishodi učenja. Ovih osam razina kvalifikacijskog okvira generički obuhvata sve razine i tipove obrazovanja i djeluje kao sredstvo prepoznavanja, razumijevanja i upoređivanja kvalifikacija unutar zemalja Europske unije.

Shvatajući značaj navedenog europskog dokumenta za svoju daljnju društveno-ekonomsku reformu, posebice reformu sektora obrazovanja, Bosna i Hercegovina u zadnjih pet godina poduzima određene aktivnosti sa ciljem izgradnje kvalifikacijskog okvira, utemeljenog na europskom.

U dva strateška materijala, usvojena od Vijeća ministara Bosne i Hercegovine, ukazano je na nužnost usvajanja kvalifikacijskog okvira u Bosni i Hercegovini: Strategija razvoja strukovnog obrazovanja i obuke u Bosni i Hercegovini za period 2007-2013.godine („Službeni glasnik BiH“ broj 65/07); Strateški pravci razvoja obrazovanja u Bosni i Hercegovini sa planom implementacije 2008-2015 („Službeni glasnik BiH“ broj 63/08).

Pored toga, Vijeće ministara Bosne i Hercegovine je koncem prosinca 2007. godine donijelo Odluku o usvajanju dokumenata potrebnih za daljnju provedbu Bolonjskog procesa u Bosni i Hercegovini („Službeni glasnik BiH“ broj 13/08). Među tim dokumentima su i „Okvir za visokoškolske kvalifikacije u Bosni i Hercegovini, “Državni akcioni plan za priznavanje

kvalifikacija u Bosni i Hercegovini“ (za visoko obrazovanje) i „Provedba Okvira za kvalifikacije za visoko obrazovanje u Bosni i Hercegovini“.

Okvir za visokoškolske kvalifikacije u Bosni i Hercegovini je rađen na temelju Kvalifikacijskog okvira europskog prostora visokog obrazovanja. On daje generičke deskriptore ishoda učenja za tri ciklusa visokog obrazovanja, a u okviru aktualnih reformskih projekata se ide dalje u njegovoj razradi.

Sa već urađenim kvalifikacijskim okvirom za visoko obrazovanje bilo je lakše pristupiti izradi kvalifikacijskog okvira za sve stupnjeve obrazovanja. Okvir za visokoškolske kvalifikacije u Bosni i Hercegovini je integriran u Osnove kvalifikacijskog okvira u Bosni i Hercegovini.

Kratki pojmovnik kvalifikacijskog okvira

Europski kvalifikacijski okvir (European Qualifications Framework – EKO ili EQF) je instrument uspostave razina kvalifikacija organiziran tako da djeluje kao sredstvo prepoznavanja i razumijevanja kvalifikacija između nacionalnih kvalifikacijskih okvira.

Državni (nacionalni) kvalifikacijski okvir (National Qualifications Framework – NQF) je instrument uspostave kvalifikacija stečenih u određenoj zemlji, kojim se daju temelji za jasnoću, pristupanje, prohodnost, stjecanje i kvalitetu kvalifikacija.

Kvalifikacijski okvir u Bosni i Hercegovini je instrument uspostave kvalifikacija stečenih u Bosni i Hercegovini, kojim se daju osnove za jasnoću, pristupanje, prohodnost, stjecanje i kvalitetu kvalifikacija.

Europski kvalifikacijski okvir za visoko obrazovanje je dokument koji je usvojila Konferencija europskih ministara obrazovanja u Bergenu 2005. godine, koji definira generičke deskriptore za svaki od tri ciklusa visokog obrazovanja, i koji se primjenjuje u svim državama potpisnicama bolonjskog procesa.

Kvalifikacija označava formalni naziv za rezultat procesa procjene i validacije koji je dobijen onda kada kompetentno tijelo odredi da je pojedinac ostvario ishode učenja prema predviđenim standardima.

Ishodi učenja predstavljaju izjavu o tome šta učenik/student/ osoba koja uči zna, razumije i može da obavlja na osnovu završenog procesa učenja, definiranih kroz znanje, vještine i kompetencije.

ISCED (International Standard Classification of Education) je međunarodna standardna klasifikacija obrazovanja.

Znanje označava ishod usvajanja informacija kroz proces učenja. Znanje je skup činjenica, principa, teorija i praksi koje se odnose na područje rada ili izučavanja. U kontekstu Europskog kvalifikacijskog okvira za cjeloživotno učenje znanje se opisuje kao teorijsko i/ili činjenično.

Vještine predstavljaju sposobnost primjene znanja i korištenja principa „znati kako“ izvršiti određeni zadatak i riješiti problem. U kontekstu Europskog kvalifikacijskog okvira, vještine se definiraju kao spoznajne (uključuju korištenje logičkog, intuitivnog i kreativnog razmišljanja), praktične (uključujući fizičku spretnost i korištenje metoda, materijala, sprava i instrumenata) i socijalne vještine (vještine komuniciranja i suradnje, emocionalna inteligencija i druge).

Kompetencije označavaju sposobnost primjene znanja, vještina i osobnih, socijalnih i metodoloških sposobnosti, na radnom mjestu ili tokom učenja, kao i u privatnom i profesionalnom razvoju. U kontekstu Europskog kvalifikacijskog okvira kompetencije su opisane kao odgovornost i samostalnost.

Cjeloživotno učenje podrazumijeva integraciju formalnog, neformalnog i informalnog učenja kako bi se stekle mogućnosti za stalno unaprijeđenje kvaliteta življenja.

Formalno obrazovanje je učenje usmjereno od strane nastavnika ili instruktora koje se stječe u obrazovnim ustanovama, a prema nastavnim planovima i programima odobrenim od mjerodavnih obrazovnih vlasti.

Neformalno obrazovanje je organiziran proces učenja i obrazovanja usmjeren ka usavršavanju, specijalizaciji i dopunjavanju znanja, vještina i sposobnosti prema posebnim programima koje izvide organizatori obrazovanja (redovne škole, centri za obuku, kompanije, agencije i slično).

Informalno učenje je neplanirano učenje i stjecanje znanja kroz svakodnevne aktivnosti.

Inkluzivno obrazovanje podrazumijeva pravo na obrazovanje svake osobe tijekom cijelog života, posebice pravo djece sa poteškoćama u razvoju na uključivanje u redovitu nastavu, kao i pravo nadarene djece na maksimalni razvoj njihovog potencijala.

Ciljevi i načela Osnova kvalifikacijskog okvira u Bosni i Hercegovini

Kvalifikacijski okvir u Bosni i Hercegovini je nužan instrument za osiguranje jednake uporabe i primjene standarda: obrazovanja, znanja, kvalifikacija, stručnosti i certificiranja pružatelja obrazovnih usluga. On određuje standarde postignuća koji se očekuju od učenika i odraslih koji su stekli određenu diplomu-certifikat. Njim se istovremeno garantira jednakost i kredibilitet i za gospodarstvenike i za one koji uče.

Ciljevi kvalifikacijskog okvira u Bosni i Hercegovini su:

- razumijevanje različitih vrsta kvalifikacija i njihovih odnosa;
- razumljiv prikaz obrazovnih postignuća za gospodarstvenike, polaznike obrazovanja i roditelje;
- usmjeravanje pojedinca u pogledu izbora obrazovanja i karijere; olakšavanje mobilnosti i transparentnija dostupnost obrazovanju tijekom cijelog života;
- olakšavanje prepoznavanja i priznavanja domaćih kvalifikacija u inozemstvu i inozemnih u našoj zemlji;
- da služi kvalitetnoj zapošljivosti; stvara pretpostavke za izgradnju sistema vrjednovanja i priznavanja kompetencija stečenih u neformalnom i informalnom obrazovanju;
- stvaranje pretpostavki za uvođenje sistema upravljanja kvalitetom postojećih i novih kvalifikacija;
- unaprijeđenje suradnje obrazovanja sa svim socijalnim partnerima;
- promoviranje obrazovanja.

Prethodnom treba dodati i činjenice da kvalifikacijski okvir služi kao referentna točka za koordiniranje izrade nastavnih planova i programa, metoda učenja i ocjenjivanja, te načina praćenja obrazovnog procesa. Stoga je transparentnost kvalifikacija posebice važna, ne samo u domaćim relacijama, nego i u regionalnom i međunarodnom kontekstu. Svi navedeni elementi znače intenzivnu pripremu našeg društva za europsku integraciju u području obrazovanja.

Osnovna **načela** pri izradi Osnova kvalifikacijskog okvira u Bosni i Hercegovini su:

- Uvažavanje tradicije i sadašnjeg stanja u obrazovanju u Bosni i Hercegovini;

- Uvažavanje smjernica Europske unije, iskustava drugih država u izgradnji vlastitih kvalifikacijskih razina i priprema društva za Europske integracije;
- Transparentnost postojećih i novih kvalifikacija;
- Preciziranje razina i vrste kvalifikacija;
- Horizontalna mobilnost i vertikalna prohodnost kompetencija između različitih podsustava obrazovanja ;
- Izgradnja partnerstva sa svim zainteresiranim stranama: mjerodavnim obrazovnim vlastima i institucijama, statističkim sustavima, poslodavcima, sindikatima, pružateljima usluga obrazovanja, akademskom zajednicom, civilnim društvom, i drugima.

Svaki od pomenutih ciljeva i načela podrazumijeva daljnju razradu i pojašnjenje kroz izradu samog kvalifikacijskog okvira u Bosni i Hercegovini.

Usvajanje Osnova kvalifikacijskog okvira u Bosni i Hercegovini za našu zemlju ima poseban značaj, imajući u vidu slabe veze između kvalifikacija i kompetencija za određeno radno mjesto, te nedostatak koherentnosti u sustavima postojećih kvalifikacija u Bosni i Hercegovini. Stoga, Bosna i Hercegovina posebice treba biti otvorena za daljnju razradu i stalno usavršavanje kvalifikacijskog okvira.

Osnove kvalifikacijskog okvira u Bosni i Hercegovini

Osnove kvalifikacijskog okvira u Bosni i Hercegovini je prvi dokument Bosne i Hercegovine o kvalifikacijskom okviru za sve razine obrazovanja, kojeg je nužno dalje razvijati u budućem višegodišnjem razdoblju.

Dokument Osnove kvalifikacijskog okvira u Bosni i Hercegovini je sukladan sa Europskim kvalifikacijskim okvirom za cjeloživotno učenje. On definira, koordinira, upravlja i smiješta kvalifikacije u strukturu od osam referentnih razina (od kojih neke mogu imati podrazine). Svaka referentna razina obuhvaća definiranu kombinaciju znanja, vještina i kompetencija, odnosno standard postignuća tog i prethodnih kvalifikacijskih razina, iz čega se može zaključiti da svaka viša kvalifikacijska razina ukazuje da osoba ima više znanja, vještina i kompetencija kao ishoda učenja.

Razine ovog okvira određuju postignuća u bilo kojem području obrazovanja i obuke, bez obzira na način obrazovanja, što omogućava upoređivanje kvalifikacija na temelju istog sustavnog vrjednovanja i veću objektivnost u ocjenjivanju postignuća. Time se olakšava vertikalna i horizontalna prohodnost kroz cijeli sustav obrazovanja i obuke, kako u zemlji, tako i izvan nje.

Ishodi učenja definirani su deskriptorima koji opisuju očekivana znanja, vještine i kompetencije za svaku kvalifikacijsku razinu (i moguće podrazine), od osnovnog obrazovanja do razine doktorata.

Ovaj okvir je sačinjen tako da služi kao opis za različite kvalifikacije u Bosni i Hercegovini, bez obzira na način obrazovanja u obrazovnim ustanovama, centrima za obuku, na radnim mjestima, u privatnom životu, itd. To znači da Osnove kvalifikacijskog okvira u Bosni i Hercegovini opisuju ishode učenja koji su postignuti kroz formalno i neformalno obrazovanje i informalno učenje. Okvir pomaže povezati rezultate ovih različitih formi učenja kroz evaluaciju ishoda učenja.

Razine Osnova kvalifikacijskog okvira u Bosni i Hercegovine

Razina	Vrste obrazovanja i obuke	Titula kvalifikacije (Pozicija na tržištu rada)	Vrsta diplome (Diploma / Certifikat / razina obrazovanja)
1	Osnovno obrazovanje	Nekvalificirani radnik	Svjedožba o završenom osnovnom obrazovanju
2	Programi strukovnog osposobljavanja	Niskokvalificirani radnik	Svjedodžba/uvjerenje o završenom programu ili obrazovanju za stjecanje niže stručne spreme, koji sadrži sljedeće podatke: - dužinu trajanja obrazovanja; - znanje, vještine i kompetencije koje osoba posjeduje; - za koje poslove je osposobljena.
3	Srednje strukovno obrazovanje i obuka	Kvalificirani radnik za određeno zanimanje	Diploma/Svjedodžba/Uvjerenje o položenom završnom ispitu sa praktičnim radom uz dodatak koji sadrži sljedeće podatke: - razina kvalifikacije; - znanje, vještine i kompetencije koje osoba posjeduje; - za koje poslove je osposobljena.
4	Srednje tehničko obrazovanje	Specijalizirani kvalificirani radnik za tehnička i srodna zanimanja	Diploma/Svjedodžba o položenoj maturi uz dodatak koji sadrži sljedeće podatke: - razina kvalifikacije; - smjer koji je osoba završila sa specifičnim znanjem, vještinama i kompetencijama koje posjeduje; - za koje poslove je osposobljena.
	Srednje opće obrazovanje	Opće kvalificirani radnik	Diploma o položenoj maturi uz dodatak koji sadrži sljedeće: - razina kvalifikacije; - smjer koji je osoba završila sa specifičnim znanjima; vještinama i kompetencijama; - ostala znanja, vještine i kompetencije koje osoba posjeduje.

5	Postsekundarno obrazovanje, uključujući majstorske i srodne ispite	Visokokvalificirani radnik specijaliziran za određeno zanimanje	<p>Diploma/Svjedodžba o završenom postsekundarnom obrazovanju ili položenom majstorskom i/ili srodnom ispitu za određeno zanimanje uz dodatak koji sadrži sljedeće:</p> <ul style="list-style-type: none"> - razina kvalifikacije; - dužinu trajanja obrazovanja; - smjer ili vrstu ispita koji je osoba završila sa specifičnim znanjima, vještinama i kompetencijama; - ostala znanja, vještine i kompetencije koje osoba posjeduje; - za koje poslove je osposobljena.
6	Prvi ciklus visokog obrazovanja	Titule kvalifikacija i sadržaj Diplome i Dodatka diplomi za razine 6, 7 i 8 biće riješene donošenjem „Pravilnika o korištenju akademskih titula, te stjecanju znanstvenih i stručnih zvanja“ ¹	<ul style="list-style-type: none"> - Diploma visokoškolske ustanove - Dodatak diplomi
7	Drugi ciklus visokog obrazovanja		<ul style="list-style-type: none"> - Magistarska diploma - Dodatak diplomi
8	Treći ciklus visokog obrazovanja		<ul style="list-style-type: none"> - Diploma doktorata - Dodatak diplomi

¹ Naziv podzakonskog akta definiran je Člankom 6. Okvirnog zakona o visokom obrazovanju u Bosni i Hercegovini (“Službeni glasnik BiH”, broj 59/07).

RAZINE OSNOVA KVALIFIKACIJSKOG OKVIRA U BOSNI I HERCEGOVINI
(tabelarni prikaz)

Odnos prema ISCED razinama i EKO-u (EQF)		Osnove kvalifikacijskog okvira			Raniji sustav u Bosni Hercegovini utemeljen na stupnjevima stručne spreme		
ISCED razina	EKO (EQF)	Kvalifikacija	Završeno obrazovanje	Nivo	Stupanj stručne spreme	Završena škola	Kvalifikacija
1 i 2A	1	Nekvalificirani radnik	Osnovno obrazovanje	1	I.	Osnovna škola	Nekvalificirani radnik (NK)
2B	2	Niskokvalificirani radnik	Programi stručnog osposobljavanja	2	II.	Osnovna škola i stručna osposobljenost	Polukvalificirani radnik (PKV)
3C	3	Kvalificirani radnik	Srednje strukovno obrazovanje i obuka	3	III.	Trogodišnja srednja škola	Kvalificirani radnik - KV (srednja stručna sprema) III. stupanj
3A 3B	4	Opće ili specijalizirani kvalificirani radnik	Srednje opće i tehničko obrazovanje	4	IV.	Četverogodišnja srednja škola	Srednja stručna sprema – IV. stupanj
4A 4B	5	Visokokvalificirani radnik specijaliziran za određeno zanimanje	Postsekundarno obrazovanje uključujući majstorske i srodne ispite	5	V.	Specijalizacija na osnovu stručnosti srednjeg obrazovanja	Visokokvalificiran radnik - VKV
5B	6	Bachelor ili Baccalaureat	Prvi ciklus visokog obrazovanja	6	VI.	Viša škola	Viša stručna sprema - VŠS
5A	7	Master	Drugi ciklus visokog obrazovanja	7	VII./1	Fakultet - osnovne studije	Visoka stručna sprema - VSS
					VII./1	Specijalizacija	Magistar specijalist
5	8	Doktorat	Treći ciklus visokog obrazovanja	8	VII./2	Magisterij	Magistar znanosti ²
6					VIII.	Doktorat	Doktor znanosti

Treba napomenuti da će se odnos između postojećeg sustava u Bosni i Hercegovini, koji je utemeljen na stupnjevima stručne spreme i kvalifikacija definiranih Europskim

² Na razini 8, kvalifikacija magistar znanosti ne može se koristiti za predlaganje stjecanja novih kvalifikacija, već samo za prepoznavanje postojećih kvalifikacija, te onih koje su se stekle ili će se steći u inozemstvu.

kvalifikacijskim okvirom (EKO ili EQF), detaljnije razrađivati i definirati izmjenama i dopunama postojećih zakona, te po potrebi i posebnom zakonskom regulativom i podzakonskim aktima.

Generički deskriptori kvalifikacijskih razina po ishodima učenja

Razina	Znanje (činjenično i teorijsko)	Vještine (spoznajne, psihomotoričke i socijalne)	Kompetencije (samostalnost i odgovornost)
1	<p>Ova osoba:</p> <ul style="list-style-type: none"> • posjeduje osnovna opća znanja i pokazuje njihovo razumijevanje. 	<p>Ova osoba:</p> <ul style="list-style-type: none"> • posjeduje osnovne opće vještine i sposobna je za jednostavna konkretna logička razmišljanja (potrebna za izvršenje jednostavnih konkretnih zadataka) u poznatim uslovima; • posjeduje osnovne vještine iz informacijsko-komunikacijskih tehnologija • je sposobna primijeniti osnovno opće znanje u praksi; • može prikupljati i organizirati date informacije i jasno ih predočiti u verbalnoj i pisanoj formi 	<p>Profesionalne kompetencije:</p> <p>Ova osoba:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ima kapacitet za izvršenje jednostavnih zadataka uz neposredni stručni i stalni nadzor u poznatim uvjetima; <p>Osobne kompetencije³:</p> <p>Ova osoba:</p> <ul style="list-style-type: none"> • pokazuje spremnost za primjenu znanja i preuzimanje ograničene odgovornosti za izvršavanje jednostavnih zadataka u poznatim uvjetima.
2	<p>Ova osoba:</p> <ul style="list-style-type: none"> • posjeduje uska, za određenu oblast vezana teorijska i praktična znanja i u mogućnosti je da ih primjenjuje u izvršavanju zadataka unutar područja rada ili učenja (uključujući i ispravno korištenje stručnog rječnika). 	<p>Ova osoba:</p> <ul style="list-style-type: none"> • posjeduje uske, za određenu oblast vezane, praktične vještine (npr. sposobnost korištenja jednostavnih metoda, alata, instrumenata i materijala) u poznatim uslovima; • posjeduje jednostavna konkretna logička razmišljanja potrebna za primjenu relevantnih informacija u izvršenju skupa jednostavnih i/ili složenijih rutinskih zadataka u poznatim uvjetima. 	<p>Profesionalne kompetencije:</p> <p>Ova osoba:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ima kapacitet da pronalazi rješenja i da izvršava jednostavne i/ili složenije zadatke za poznate probleme uz stručni neposredni nadzor u poznatim uvjetima; <p>Osobne kompetencije:</p> <p>Ova osoba:</p> <ul style="list-style-type: none"> • preuzima ograničenu odgovornost za izvršenje jednostavnih i/ili složenijih zadataka u poznatim uvjetima i za vlastito učenje.
3	<p>Ova osoba:</p> <ul style="list-style-type: none"> • posjeduje za određenu oblast praktično i teorijsko znanje (činjenice, principe, procese i opće koncepte vezane za područje rada ili učenja); • ima kapacitet da analizira činjenice unutar područja rada ili učenja. 	<p>Ova osoba:</p> <ul style="list-style-type: none"> • posjeduje šire, za određenu oblast vezane, praktične vještine, u promjenjivim uslovima; • posjeduje konkretna kreativna i jednostavna apstraktna razmišljanja, te sposobnost izvođenja složenih pokreta, zadataka i rješavanje problema odabirom i primjenom osnovnih metoda, alata, informacija i materijala, u promjenjivim uslovima; • može prikupljati, odabirati i upotrebljavati relevantne informacije iz raznih izvora. 	<p>Profesionalne kompetencije:</p> <p>Ova osoba:</p> <ul style="list-style-type: none"> • demonstrira ograničeno praktično iskustvo u radu ili učenju; • ima kapacitet za obavljanje zadataka uz usmjeravanje i prilagođavanje vlastitog ponašanja unutar zadanih smjernica u promjenjivim uvjetima. <p>Osobne kompetencije:</p> <p>Ova osoba:</p> <ul style="list-style-type: none"> • preuzima ograničenu odgovornost za izvršenje jednostavnih i/ili složenijih zadataka u promjenjivim uvjetima i za vlastito učenje. • Učestvuje u radu kao član tima • Pokazuje pozitivan stav prema ključnim kompetencijama cjeloživotnog učenja – kao npr. učenje stranih jezika • Posjeduje osjećaj za inicijativu i poduzetništvo i građanske kompetencije

³ Uključujući ključne kompetencije za cjeloživotno učenje

4	<p>Ova osoba:</p> <ul style="list-style-type: none"> • posjeduje značajno, za određenu oblast vezano, teorijsko i praktično znanje. • ima kapacitet da analizira činjenice i teorijska znanja unutar područja rada ili učenja. 	<p>Ova osoba:</p> <ul style="list-style-type: none"> • je sposobna da primjenjuje opća i specijalistička znanja i vještine u promjenjivim uslovima. • ima sposobnost jednostavnih apstraktnih logičkih i kreativnih razmišljanja i izvođenja složenih pokreta, te složenu uporabu metoda, instrumenata, alata i materijala, potrebnih za odabir i primjenu relevantnih informacija u izvršenju skupa složenih specifičnih zadataka, u promjenjivim uslovima; • može prikupljati, odabirati i upotrebljavati relevantne informacije iz raznih izvora. 	<p>Profesionalne kompetencije:</p> <p>Ova osoba:</p> <ul style="list-style-type: none"> • demonstrira praktično iskustvo u radu ili učenju; • ima kapacitet za obavljanje složenih zadataka i rješava probleme samostalno; • ima kapacitet da nadgleda druge. <p>Osobne kompetencije:</p> <p>Ova osoba:</p> <ul style="list-style-type: none"> • preuzima djelimičnu odgovornost za vrjednovanje i unaprijeđenje aktivnosti u promjenjivim uslovima; • pokazuje samousmjeravanje u učenju, te volju i pozitivan stav prema ključnim kompetencijama cjeloživotnog učenja kao što je npr. učiti kako učiti i slično.
5	<p>Ova osoba:</p> <ul style="list-style-type: none"> • posjeduje široko teorijsko i činjenično znanje, kao i specijalizirano praktično znanje vezano za određenu oblast učenja ili rada; • ima sposobnost analiziranja i sintetiziranja činjenica i teorijskih znanja, kao i njihovo vrednovanje; • ima sposobnost praktične primjene teorijskih znanja i činjenica, te njihovo analiziranje, sintetiziranje i vrjednovanje. 	<p>Ova osoba:</p> <ul style="list-style-type: none"> • posjeduje široke, za određenu oblast vezane, teorijske i praktične vještine. • ima sposobnost jednostavnih apstraktnih kreativnih razmišljanja potrebnih za razvijanje rješenja apstraktnih problema u djelomice nepredvidivim uvjetima. • ima sposobnost složene uporabe metoda, instrumenata, alata i materijala i izvođenja složenih pokreta u djelomice nepredvidivim uvjetima, kao i izradu jednostavnih metoda, instrumenata, alata i materijala. 	<p>Profesionalne kompetencije:</p> <p>Ova osoba:</p> <ul style="list-style-type: none"> • demonstrira široko praktično iskustvo u radu ili učenju; • demonstrira kapacitet da primjenjuje znanje i vještine u iznalaženju strateških rješenja za dobro definirane apstraktne i konkretne probleme; • ima kapacitet za preuzimanje pune odgovornosti u upravljanju/koordiniranju ljudi i projekata u djelomice nepredvidivim uvjetima; • ima ograničenu odgovornost za vrjednovanje unaprijeđenja aktivnosti u djelimično nepredvidivim uslovima. <p>Osobne kompetencije:</p> <p>Ova osoba:</p> <ul style="list-style-type: none"> • pokazuje neovisnost u učenju, te volju i pozitivan stav prema ključnim kompetencijama cjeloživotnog učenja kao što je npr. učiti kako učiti; komunikacija na stranim jezicima; digitalne kompetencije; osjećaj za inicijativu i poduzetništvo
6	<p>Ova osoba:</p> <ul style="list-style-type: none"> • pokazuje znanje i razumijevanje u području studija, koje se nadovezuje na njihovo srednjoškolsko obrazovanje i koje je uobičajeno na toj razini, uz podršku odgovarajućih resursa za učenje (tekstova i informacijskih i komunikacijskih tehnologija), koje uključuje neke aspekte koji će se temeljiti na poznavanju najnaprednijih dostignuća u datom području studija 	<p>Ova osoba:</p> <ul style="list-style-type: none"> • može primijeniti detaljno znanje i kritičko razumijevanje principa vezanih za dato područje studija/discipline primijeniti na način koji pokazuje profesionalan pristup radu ili struci, te posjeduje kompetencije koje se obično pokazuju formiranjem i potkrepljivanjem argumenata i rješavanjem problema unutar datog područja studija; • može primijeniti osnovne metode stjecanja znanja i aplikativna istraživanja u datoj disciplini, te je u stanju da odluči o tome koji pristup da upotrijebi za rješavanje datog problema, i svjesna je toga u kojoj mjeri je odabrani pristup primjeren rješavanju takvog problema; • može komunicirati koristeći znanje jednog ili više stranih jezika, i komunikacijskih tehnologija, informacije, ideje, probleme i rješenja, i auditoriju koji nije specijaliziran i koji je specijaliziran za dato područje izučavanja. 	<p>Profesionalne kompetencije:</p> <p>Ova osoba:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ima sposobnost da prikuplja i tumači relevantne podatke (obično unutar datog područja studija) na osnovu kojih donosi sudove koji sadrže razmišljanja o relevantnim društvenim znanstvenim ili etičkim pitanjima. <p>Osobne kompetencije:</p> <p>Ova osoba:</p> <ul style="list-style-type: none"> • je izgradila vještine učenja nužne za dalji studij, uz visok stupanj autonomije i akademskih vještina i svojstava nužnih za istraživački rad, shvatanje i procjenu novih informacija, koncepata i dokaza iz različitih izvora; • posjeduje temelj za buduće samousmjeravanje i cjeloživotno učenje; • je stekla interpersonalne vještine i vještine timskog rada, primjerene za zapošljavanje i/li dalji studij.

7	<p>Ova osoba:</p> <ul style="list-style-type: none"> može pokazati sistematično razumijevanje i savladavanje znanja u svom području studija/disciplini, koje se temelji na, odnosno proširuje i/ili nadograđuje sa razinom dodiplomskog studija (prvi stupanj), i što predstavlja osnov ili mogućnost za originalnost pri razvoju i/ili primjeni ideja, obično u kontekstu istraživačkog rada. 	<p>Ova osoba:</p> <ul style="list-style-type: none"> može primijeniti svoje znanje i razumijevanje, kao i sposobnosti rješavanja problema, na nove i nepoznate sredine unutar šireg (ili interdisciplinarnog) konteksta u vezi sa njihovim područjem studija; može primijeniti konceptualno i apstraktno razmišljanje, uz visoku razinu sposobnosti i kreativnosti, čime se omogućava: <ul style="list-style-type: none"> kritička ocjena trenutnog istraživačkog i akademskog rada na najvišoj razini u datoj disciplini, ocjena različitih metodologija, formiranje kritičkog mišljenja i ponuda alternativnih rješenja. 	<p>Profesionalne kompetencije:</p> <p>Ova osoba:</p> <ul style="list-style-type: none"> ima sposobnost da integrira znanje i bavi se složenim problemima, te da formuliра sudove na temelju nepotpunih ili ograničenih informacija, ali uz razmišljanje o socijalnim i etičkim odgovornostima vezanim za primjenu njihovog znanja ili sudova; može prenositi svoje zaključke, znanje i razmišljanja na kojima se oni temelje, uz korištenje odgovarajućeg/ odgovarajućih jezika, auditoriju koji nije specijaliziran i koji je specijaliziran, jasno i nedvosmisleno. <p>Osobne kompetencije:</p> <p>Ova osoba:</p> <ul style="list-style-type: none"> je u stanju da svoje znanje podigne na višu razinu, produbi razumijevanje svog područja studija ili discipline, i kontinuirano razvija osobne vještine, kroz samostalno učenje i razvoj; ima vještine učenja koje omogućavaju da nastave studij na način koji će uglavnom biti samousmjeren i autonoman; je stekla interpersonalne vještine i vještine timskog rada, primjerene različitim kontekstima učenja i zaposlenja, te pokazuje sposobnost vođenja i/ili pokretanja inicijative i daje doprinos promjeni i razvoju.
8	<p>Ova osoba:</p> <p>pokazuje sistematično razumijevanje područja studija i vladanje vještinama i metodama istraživačkog rada u vezi sa zadatim područjem.</p>	<p>Ova osoba:</p> <ul style="list-style-type: none"> pokazuje sposobnost da definira studijski projekt istraživanja, a zatim provede istraživanje u skladu sa metodologijom date znanosti; originalnim istraživanjem daje osobni znanstveni doprinos koji proširuje granice spoznaje u datoj oblasti; će nastaviti znanstvena istraživanja i razvoj te biti pokretač i nositelj napretka u društvu temeljenom na znanju, doprinoseći stalno razvoju novih tehnika, ideja ili pristupa. 	<p>Profesionalne kompetencije:</p> <p>Ova osoba:</p> <ul style="list-style-type: none"> je sposobna za kritičku analizu, vrjednovanja i sintezu novih i složenih ideja. <p>Osobne kompetencije:</p> <p>Ova osoba:</p> <ul style="list-style-type: none"> može u vezi sa svojim područjem stručnog i znanstvenog znanja komunicirati sa kolegama, širom znanstvene zajednice i društvom.

Sljedeći zadaci

Dokument „Osnove kvalifikacijskog okvira u Bosni i Hercegovini“ je tako nazvan, jer predstavlja početak jednog dugoročnog procesa izgradnje i uspostavljanja kvalifikacijskog okvira u našoj zemlji. Pa i onda kada budemo imali kvalifikacijski okvir u Bosni i Hercegovini koji sadrži uspješnu sintezu strateških ciljeva obrazovanja i svih njegovih socijalnih partnera, odnosno društva u cjelosti, i tada ćemo morati biti svjesni da ne može biti konačnog kvalifikacijskog okvira, budući da se okvir nužno mijenja sa izmjenama načina proizvodnje, posebice sa uvođenjem novih tehnologija.

Osnove kvalifikacijskog okvira u Bosni i Hercegovini predstavljaju naše strateško opredjeljenje na planu razvoja takvog standarda kvalifikacija koji će omogućiti našoj zemlji brži društveno-ekonomski napredak i održivost tog napretka.

U cilju ostvarenja tog opredjeljenja, potrebno je nastaviti sa daljnjim radom na kvalifikacijskom okviru u Bosni i Hercegovini, kako na njegovoj direktnoj razradi, tako i na anticipiranju pravnih i institucionalnih pretpostavki za njegovu provedbu u praksi.

Nužno je osigurati da su kvalifikacije u skladu sa vremenom, da odgovaraju potrebama tržišta rada i da su sukladne sa međunarodnim standardima, odnosno izgraditi mehanizme osiguranja kvaliteta kvalifikacija, što podrazumijeva i sustavno definiranje instrumenata unutarnje i spoljašnje evaluacije kvaliteta koji bi trebali odstraniti neprihvatljive različitosti u kvaliteti, prisutne sada u našoj zemlji.

To za sobom povlači i pitanje akreditacije obrazovnih ustanova koje nude kvalifikacije. Posebice je značajno u sve aktivnosti istopravno uključiti sve društvene partnere obrazovanja i druge relevantne zainteresirane strane. Krajnji cilj jeste izgradnja sistema koji će omogućiti bosanskohercegovačkim kompanijama da dobiju kvalificirane radnike, kao i olakšati mobilnost naših radnika na europskom tržištu rada.

Jedna od vrlo važnih sljedećih aktivnosti je izgradnja i uspostavljanje sistema priznavanja prethodno stečenog znanja, vještina i kompetencija kroz neformalno i informalno učenje. Osim projekcije infrastrukture, reguliranja procedura, metodologija i načina certificiranja prethodnog učenja, ovaj novi koncept podrazumijeva rješavanje i drugih pitanja, među prvima

potrebu uvođenja kreditnog sustava i u srednje obrazovanje, na temelju europskog sistema prijenosa kredita u srednjem strukovnom obrazovanju (ECVET), na sličan način kako je Bolonjski proces to regulirao u području visokog obrazovanja. Pored toga, nužno je pristupiti izradi konkretnih deskriptora učenja za sva zanimanja pravljenih na osnovu generičkog okvira, kao i reformi nastavnih planova i programa na svim razinama obrazovanja sa ciljem da oni postanu temeljno sredstvo postizanja definiranih ishoda učenja. To otvara pitanje modularizacije nastavnih planova i programa u srednjem i visokom obrazovanju, redizajniranja postojećih i uvođenja novih kvalifikacija, kao i pitanje certificiranja i priznavanja djelomičnih kvalifikacija (tu formu već sada imamo u verifikaciji znanja stranog jezika i informacijskih tehnologija).

Proces izgradnje kvalifikacijskog okvira u Bosni i Hercegovini nužno implicira i aktivnosti na usvajanju međunarodnih standarda za klasifikaciju, među prvima ISCED-a.

Kvalifikacijski okvir u Bosni i Hercegovini bi trebao obujmiti sve forme razvoja ljudskih resursa u našoj zemlji. Stoga je to dugoročan i ozbiljan zadatak kojem se treba pristupiti na osmišljen način, uz izraženu vještinu anticipiranja vremena koje će tek doći.

Osnove kvalifikacijskog okvira u Bosni i Hercegovini predstavljaju strateško opredjeljenje naše zemlje za razvoj i održavanje visokog standarda kvalifikacija koje se stječu u obrazovanju u Bosni i Hercegovini.

U gornjem dijelu dokumenta su navedene samo nužne, temeljne aktivnosti koje ćemo poduzimati u sljedećem razdoblju sa ciljem uspostavljanja i razvoja kvalifikacijskog okvira u Bosni i Hercegovini. Sukladno činjenici da bi se tim okvirom trebao uspostaviti međunarodno priznat standard kvalifikacija u Bosni i Hercegovini, odnosno novi sustav, nužno je sagledati i našu zakonsku regulativu iz područja obrazovanja, u smislu analize stupnja njene adekvatnosti rečenim zahtjevima, kao i promisliti institucionalne pretpostavke za provedbu kvalifikacijskog okvira.

Imajući u vidu da je to dugoročni zadatak, pokazuje se potreba za brzim **utemeljenjem inter-resornog povjerenstva koje će izraditi i predložiti radni plan svih glavnih aktivnosti u okviru izrade kvalifikacijskog okvira u Bosni i Hercegovini** (uključujući metodologiju, standarde, potrebna sredstva, rokove, operativne timove, i drugo),

Inter-resorno povjerenstvo za izradu okvira kvalifikacija u Bosni i Hercegovini čini 19 članova od po šest članova iz reda sva tri konstitutivna naroda i jedan iz reda ostalih, uz odgovarajuću regionalnu pripadnost.

Članovi Povjerenstva trebali bi biti predstavnici sektora obrazovanja, statistike, rada i zapošljavanja, te poslodavaca, akademske zajednice i drugih socijalnih partnera.

Povjerenstvo bi trebali činiti predstavnici slijedećih sektora/institucija: pet predstavnika sektora obrazovanja (Ministarstvo civilnih poslova - Sektor za obrazovanje; Federalna koordinacija ministara obrazovanja Bosne i Hercegovine : dva predstavnika županija; Ministarstva prosvjete i kulture Republike Srpske; Odjela za obrazovanje u Vladi Brčko Distrikta); tri predstavnika Rektorskog zbora Bosne i Hercegovine; tri predstavnika agencija za obrazovanje u Bosni i Hercegovini (Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje; Agencija za razvoj visokog obrazovanja i osiguranje kvaliteta i Centar za informiranje i priznavanje dokumenata iz područja visokog obrazovanja u Bosni i Hercegovini); tri predstavnika iz područja statistike (Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine , Federalni zavod za statistiku, Republički zavod za statistiku ; tri predstavnika područja rada i zapošljavanja (Ministarstvo civilnih poslova - Odjel za rad i zapošljavanje, Federalno ministarstvo rada i socijalne politike Bosne i Hercegovine, Ministarstvo rada i boračko invalidske zaštite Republike Srpske); jedan predstavnik gospodarstvenika Bosne i Hercegovine (Asocijacija gospodarstvenika Bosne i Hercegovine) i jedan predstavnik sindikata (Konfederacija sindikata Bosne i Hercegovine).

Ministarstvo civilnih poslova se zadužuje za provođenje procedure uspostavljanja Povjerenstva, a na temelju prijedloga liste kandidata od strane mjerodavnih obrazovnih i drugih vlasti, s tim što Ministarstvo civilnih poslova / Sektor za obrazovanje, će imenovati svog predstavnika u Povjerenstvo.

Povjerenstvo odlučuje većinom glasova ukupnog broja članova pod uvjetom da takvu većinu čine najmanje dvije trećine glasova predstavnika svakog konstitutivnog naroda.

Povjerenstvo većinom glasova ukupnog broja članova bira predsjedatelja/e.

Povjerenstvo, na prijedlog Ministarstva civilnih poslova (koji je prethodno prihvatila Konferencija ministara obrazovanja u Bosni i Hercegovini) imenuje Vijeće ministara Bosne i Hercegovine na mandat od jedne godine.